

Otel İşletmelerinin Yeni Nesil Afet Olarak Covid-19 Pandemisine ve Genel Afetlere Karşı Direnç Düzeyi: Trakya Bölgesi Otel Yöneticileri Üzerine Uygulama

Talih Erdiñç¹, Fehmi Volkan Akyön², Elif Ezgi Gürel³

Öz

Oteller sabit taşınmazlar olduğundan afetlere karşı sürekli açık bir tehdit altındadırlar. Ayrıca turistlerin afetten etkilenen bölgelerden uzak durmak istemeleri de turizm sektörüne ekonomik açıdan zarar vermektedir. Bu nedenle özellikle afet riski yüksek bölgelerde bulunan oteller afet direnç düzeylerini yükseltmelidirler. Bu bağlamda, çalışmanın temel amacı Trakya Bölgesinde (Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) faaliyet gösteren Bakanlık belgeli üç, dört ve beş yıldızlı otellerin genel afet direncinin yanı sıra güncel bir sorun olan Covid-19 Pandemisine karşı direnç düzeyini belirlemektir. Belirlenen sınırlamalar doğrultusunda Trakya Bölgesinde faaliyet gösteren 81 adet otel araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında çevrimiçi veya yüz yüze olmak üzere ulaşılan 81 otel yöneticisinden 62 otel yöneticisi ankete katılmıştır. Katılımcılardan Brown vd.'nin, (2019) geliştirdiği afet direnç ölçeğine ek olarak Covid-19 salgının otel işletmelerine etkilerini belirlemeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde t-testleri ve ANOVA kullanılmıştır. Otellerin afetlere karşı direnç düzeyi ile Covid-19 Pandemisine karşı direnç düzeyi ölçülen çalışma sonucunda; otelin büyüklüğü ve kategorisi, konaklama sektöründe çalışma süresi ve yöneticilik deneyimi otellerin afetlere karşı direnç düzeyini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Afet Direnci, Covid-19, Otel İşletmeleri, Otel Yöneticisi, Trakya Bölgesi, Turizm

Resilience Level Of Hotel Managements Against Covid-19 Pandemic As A New Generation Disaster and General Disasters: Application On Thrace Region Hotel Managers

Abstract

Since hotels are fixed immovable properties, they are constantly under threat from disasters. In addition, tourists' desire to stay away from disaster-affected areas also causes economic harm to the tourism sector. For this reason, hotels especially located in areas with high disaster risk should increase their disaster resistance levels. In this context, the main purpose of the study is to determine the general disaster resistance of Ministry-certified three, four and five-star hotels operating in the Thrace Region (Çanakkale, Edirne, Kırklareli and Tekirdağ), as well as the level of resistance to the Covid-19 Pandemic, which is a

¹ Trakya Üniversitesi, Keşan Hakkı Yörük Sağlık Yüksekokulu, Edirne

İlgili yazar e-posta / Corresponding author e-mail: taliherdinc@trakya.edu.tr ORCID No: 0000-0002-3399-4625

² Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Çanakkale e-posta / e-mail: volkanakyon@comu.edu.tr ORCID No: 0000-0001-7198-018X

³ Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Keşan Hakkı Yörük Sağlık Yüksekokulu, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Edirne e-posta / e-mail: eezgigürel@trakya.edu.tr ORCID No: 0000-0002-8130-7893

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article

Erdiñç, T., Akyön, F. V. ve Gürel, E. E., (2024). Otel İşletmelerinin Yeni Nesil Afet Olarak Covid-19 Pandemisine ve Genel Afetlere Karşı Direnç Düzeyi: Trakya Bölgesi Otel Yöneticileri Üzerine Uygulama. *Afet ve Risk Dergisi*, 7(1), 86-107.

current problem. In line with the determined limitations, 81 hotels operating in the Thrace Region were determined as the research population.

Within the scope of the study, 62 hotel managers out of 81 hotel managers reached online or face to face participated in our survey. In addition to the disaster resilience scale developed by Brown et al. (2019), participants were asked questions to determine the effects of the Covid-19 epidemic on hotel businesses. T-tests and ANOVA were used in the statistical analysis of the data obtained. As a result of the study measuring the resistance level of hotels against disasters and the resistance level against the Covid-19 Pandemic; It has been observed that the size and category of the hotel, working time in the accommodation sector and managerial experience positively affect the level of resilience of hotels to disasters.

Keywords: Disaster Resilience, Covid-19, Hotel Management, Hotel Manager, Thrace Region, Tourism.

1. GİRİŞ

Meydana gelen afetler gün geçtikçe turistik eylemlerin daha fazla aksamasına ve turizme bağımlı ekonomilere daha büyük sorunlara yol açan boyutlara ulaşmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle birçok araştırmacı, emniyet ve güvenlik açısından turistik destinasyonların imajının turistlerin tercihlerini nasıl etkilediğini incelemiştir (Ivkov vd., 2019). Son yıllarda iklim değişikliğinden etkilenen bölgelerde yapılan turizm faaliyetlerinin olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir (Yalçın, 2022). Doğa ve insan kaynaklı tehlikelere nazaran, turistlerin terör ve siyasal kargaşalardan kaynaklanan tehlikelerden daha fazla çekindiği yapılan çalışmalarla ortaya konmaktadır (Sönmez, 2017). Gökteş 2023, ise afet türleri içerisinde depremlerin turistik eylemleri etkileyen en ciddi tehdit olduğunu söylemektedir (Gökteş, 2023). İnsanlığın var oluşundan bu yana salgın hastalıklar ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlara neden olmuştur. 2003 yılında SARS, 2005 yılında kuş gribi ve 2009 yılında domuz gribi gibi salgın hastalıklar turizmi olumsuz yönde etkilemiştir (Akkaşoğlu, 2022). 21. Yüzyıl ile birlikte oldukça sık karşılaşmaya başlanan salgınlar ile başa çıkılmakta oldukça zorlanılır hale gelmiştir. 2019 yılının son günlerinde Çin'de ortaya çıkan ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından yeni tip koronavirüs olarak tanımlanan salgın, dünya ekonomisini şiddetli bir şekilde sarsmış ve insan hareketliliğini büyük oranda azaltmıştır. İnsan hareketliliğine bağlı bir sektör olan turizm, Covid-19 Pandemisinin ciddi şekilde etkilenmiştir. Ekonomik kalkınma ile turizmin gelişmesi arasında güçlü bir ilişki olduğu düşünüldüğünden turizmin en önemli alt sektörü olan otel işletmelerinin afetlere karşı hazırlıklı olma durumlarının ortaya konması gerekmektedir.

Afetler, ülkeler için ekonomi başta olmak üzere birçok alana zarar verir. Bu anlamda etkilenen sektörlerden biri de turizmdir. Afet yaşayan toplumun bireyleri maddi kayıplarını telafi etmek veya olası ekstra giderlere karşı hazırlıklı olabilmek adına giderlerini azaltma eğilimindedirler. Bu durum lüks görülen turistik harcamaların ilk kısıtlanan gider kalemlerinden biri olmasına yol açmaktadır (Emekli, 2001). Turistlerin afet yaşanan bölgelerden kaçınmalarının yanısıra otellerin taşınmaz mülkler olmaları ve herhangi bir yıkıcı afete maruz kaldıklarında fiziksel hasar görme veya tamamen yok olma riski ile karşı karşıya bulunmaları hem otel sahiplerini olumsuz etkilemekte hem de yatırımcıların turizm yatırımlarına yönelmesini engellemektedir. Bu tespitler göz önüne alındığında özellikle afetlerin sıklıkla görüldüğü bölgelerdeki otellerin kriz dönemi boyunca devam edebilecek kadar dirençli olduklarından emin olmaları gerekir.

Ülkeler için vazgeçilmez gelir kaynaklarından biri olan turizmin zor dönemlerinde desteklenmesi büyük önem taşır. Dünya Turizm Örgütü tarafından tanımlanan, turizm gelişimi için gereken önceliklerin başında güvenli kesintisiz seyahatin teşvik edilmesi gelmektedir (UNWTO, 2017). Güvenlik ve emniyet, seyahat sırasında turistler için en önemli konular olup insanların ilk düşündükleri husus tehlikelerden korunmaktır (AlBattat ve Mat Som, 2013). Bu sebeple turizm sektörü, yaşanabilecek afetlere karşı her zaman hazır olmalı ve mevcut afet direnç düzeyini belirleyerek mümkün olan en kısa sürede afet direnç düzeylerini beklenen seviyeye

getirmelidir. Otel yöneticileri de, öngörülemeyen durumlara karşı çalışanlarının ve misafirlerinin güvenliği ile organizasyonlarının geleceği için otellerinin dirençlilik seviyelerini belirlemeleri ve işletme bütçelerine afet yönetim giderlerini eklemeleri önem taşımaktadır.

Otellerin afete direnç düzeyi, işletmelerin felakete dayanma ve bunlardan kurtulma becerilerine bağlıdır. Otel sektöründe afetlere karşı direnç oluşturma bağlamında, dirençlilik “resilience”: “Bir otelin, paydaşlarıyla (personel, misafirler, yerel topluluk) birlikte afetlerin yol açtığı olası aksaklıkları değerlendirmek, yenilik yapmak, uyarlamak ve bunların üstesinden gelme kapasitesini açıklayan dinamik bir durum” olarak tanımlanmaktadır (Brown vd., 2017). Meydana gelen afetler içerisinde özellikle son 20 yılda giderek artan salgın hastalıklar ise turizm sektörünü olumsuz yönde etkileyen afet türleri arasında öne çıkmaktadır. Salgın hastalıklar can kayıplarının yanı sıra, büyük ekonomik kayıplar yaşanmasına ve küresel çapta krizlere neden olmaktadır.

Yapılan çalışma Trakya Bölgesi’nden gelen verilerin ortaya konduğu bir takip çalışması özelliğinde olup, geniş afet direnç belirleyicilerinden oluşmaktadır. Brown vd.’nin, (2019) geliştirdiği “Otel Sektörü İçin Afet Direnç Ölçeği” ve ek olarak Covid-19 salgının otel işletmelerine etkilerini belirlemeye yönelik anket soruları kullanılmıştır. Araştırmada Trakya Bölgesinde (Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ) faaliyet gösteren Bakanlık belgeli üç, dört ve beş yıldızlı otellerin genel afet direncinin yanı sıra güncel bir sorun olan Covid-19 Pandemisine karşı direnç düzeyini belirlemek amaçlanmıştır. Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB) veri tabanı kullanılarak turizm istatistiklerinin düzenli olarak tutulmaya başlanan 1990’lı yıllardan sonra çalışma alanı olarak belirlenen Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ’da kaydedilen acil durum ve afetlerin bilgilerine ulaşılmıştır. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Otelciler Birliği ve Türkiye İstatistik Kurumu’nun turizm ve otelcilik ile ilgili istatistiki verileri ilgili kurumların web sitelerinden toplanarak incelenmiş ve derlenmiştir. Çalışma alanı olarak belirlenen Trakya Bölgesinde afetlerin meydana gelme sıklığının yanı sıra can ve mal kaybı bakımından Türkiye’nin diğer bir çok bölgesine göre kısmen daha az etkilendiği görülmüştür. Afete karşı herhangi bir deneyimi olmayan örgütlerin olası afetlere karşı hazırlık durumunu göstermesi bakımından belirlenen çalışma alanı Covid-19 salgınının ve genel afet direnç durumunun ortaya koyulması bakımından önemli veriler sağlayacağı düşünülmektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Yaşanan afetlere karşı insanoğlu tedbir alma ihtiyacı ile çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Son yıllarda geliştirilen afet yönetim modelleri arasında dirençlilik kavramı öne çıkmaktadır. 1970’li yıllarda Direnç kavramı ekolojik değişimler ve dengelerin belirlenmesinde kullanıyorken, 90’lı yıllara gelindiğinde artık afet riskini azaltma üzerine yapılan çalışmalarda kendisine yer bulmaya başlamıştır. “Afetlerde dirençlilik, bir tehlikeye maruz kalmış bir sistemin ya da toplumun, temel yapılarının korunması ve yenilenmesi de dahil olmak üzere, tehlikenin etkilerini zamanında ve etkili bir şekilde soğurma, eski hale dönüş ve iyileşme kabiliyeti” olarak tanımlamıştır (Gerdan, vd., 2018).

Brown vd.’nin, (2019) “Otel sektöründe afet direncinin ölçülmesi: Wellington ve Hawke’s Bay, Yeni Zelanda Otel Personeli ve Yöneticilerinin Keşif Çalışması” isimli çalışmalarında geliştirdikleri “Otel Sektörü için Afet Direnç Ölçeği (DRFH) ‘ni kullanmışlardır. Araştırmacılar bu çalışmada; otel sektörünün afet direnç düzeyini ölçmede geliştirdikleri DRFH ölçeğinin kullanılabilirliğini ölçmek üzere yaptıklarını aktarmışlardır. Çalışmada belirlenen bölgelerde bulunan otellerin hem genel müdürler hem de çalışanlarından elde edilen anket bilgileri, direnç belirleyicileri hakkındaki bilgilerimizin geliştirilmesini sağlama, mevcut ve gelecekteki direnç düzeyinde bulunan boşlukların belirlenmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Ivkov vd.'nin, (2019) "Doğal Afetler ve Otel Endüstrisinin Direnci: Avrupa'daki Otel Yöneticileri arasında Keşifsel Bir Çalışma" isimli çalışmalarında Brown vd.'nin, (2019) geliştirdiği DRFH ölçeğini otel yöneticileri üzerine uygulanabilecek şekilde geliştirmişlerdir. Çalışmada otellerin doğal afet direnci ile yönetici profili arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışma doğal afetlerden en çok etkilenen 12 Avrupa ülkesinden 63 otel yöneticisinin anket yanıtlarına dayanmaktadır. Yöneticilerin daha önce bir doğal afet deneyimi, yönetsel deneyimi olup olmaması, organizasyon kategorisi ve büyüklüğünün, otel direnci üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Otellerin bu tür durumları önceden tahmin etmesi gerektiği ve işlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için yapılması gerekenlerin araştırılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Karadeniz vd., (2020) otel yöneticilerinin Covid-19 salgınının turizm sektörü üzerinde makro düzeydeki etkilerine ilişkin düşüncelerinin ve otel işletmelerine yönelik mikro düzeydeki beklentilerini ölçmek için yaptıkları çalışmalarında salgının turizm sektörü üzerindeki en büyük etkilerinin yüksek gelir ve istihdam kaybı olacağını belirlemişler. İşletmelerin Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı'nın geliştirdiği genelgelere göre hareket ettiklerini, salgına karşı alternatif bir planlarının olmadığını saptamışlardır.

Özaltın Türker ve Ertürk (2020), Covid-19 salgınının konaklama işletmeleri üzerine olası etkilerinin tespit etmek için Türkiye genelindeki konaklama işletmelerinin yöneticilerine açık uçlu soru yöntemi ile ulaşmışlardır. Katılımcıların büyük bir kısmı turizm sektörünün yaşanan pandemi sürecinden olumsuz bir şekilde etkileneceğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Usta ve Bayram (2022), salgın döneminde otel işletmelerinin salgına yönelik yaklaşımlarını değerlendirerek, seyahat haber sitelerinden biri olan skift.com da yer alan haberleri incelemişler. Dünya genelinde koronavirüs ve turizm ile ilgili haberlerin içeriklerini analiz ederek, salgın döneminde yaşanan kısıtlamaların, turizm kavramlarının birçoğunun uluslararası basında yer aldığını tespit etmişlerdir. Ulaştıkları bir diğer sonuç ise salgın sırasında ve sonrasında ülkelerin aldığı tedbirler hakkında bilgiler elde ettiklerini dünyadaki ülkelerin salgın tedbirlerini alırken alanında uzmanlaşmış onaylayıcı kuruluşlarla çalışarak iş birliği stratejilerini geliştirdiklerini bildirmişlerdir.

Gutnu ve Özaltaş Serçek (2022), Covid-19 pandemisinin turizm sektöründeki etkisini Şanlıurfa'da bulunan otel işletmeleri özelinde incelemişlerdir. Araştırmada Şanlıurfa ilinde bulunan 7 otel işletmesi ile görüşülerek Covid-19 pandemisinin etkisi nitel yöntemlerden görüşme tekniği ile otel yöneticilerinden bilgiler alınmış ve Covid-19 pandemisinin işletmeleri kapasite, karlılık, işgücü ve satışlar konusunda olumsuz etkilediği sonucuna varmışlar. Otel yöneticileri Covid-19 pandemisinin işletmelere fırsat sunmadığını; ancak Şanlıurfa turizminin pandemi sonrasında büyük bir gelişim sağlayabileceğini söylemişlerdir.

Bir diğer çalışmada Kaleözü vd., (2022), Covid-19 pandemisinin etkilerini turizm sektöründe faaliyet gösteren konaklama işletmelerinde operasyonel ve yönetsel boyutta değerlendirmişler. Araştırma sonucunda, söz konusu pandemisinin tüketicilerin davranışlarını ve zihinsel sağlıklarını çeşitli şekillerde etkilediği saptanmıştır. Bu süreçte, konaklama işletmelerinde dijitalleşmenin öneminin ortaya çıktığı, bunun yanı sıra değişen tüketici gereksinimlerinin daha iyi anlaşılması ve daha etkili müşteri çözümleri bulunmasının gerekliliği tespit etmişlerdir.

Afet direnci konusunda yapılan literatür taramasında: birçok alanın afet direncini ölçmek adına araştırmacıların çalışmalar yaptığı görülmüştür. Bunlara kısaca değinilecek olursa; Cutter vd.'nin, (2008) "Doğal afetlerde toplumun direncini anlamak için mekana dayalı bir model" isimli çalışmalarında afetlere direnci ölçmek için standartların ve ölçümlerin belirlenmesinin, özellikle ABD'de yerel, eyalet ve federal kurumların karşılaştığı zorluklardan biri olduğu saptanmış yerel veya topluluk düzeyinde afet direncinin karşılaştırılmalı değerlendirmelerini geliştirmek için

yeni tasarlanmış bir afet direnç (DROP) modeli oluşturulmuştur. Bir diğer çalışmalarında Cutter vd.'nin, (2014) "Toplum Afet Direncinin Coğrafyaları" isimli çalışmalarında ABD'nin tüm ilçeleri üzerinde uyguladıkları Topluluklar için Temel Direnç Göstergeleri (BRİC) ile afet direnci ölçülmüştür. Mühendislik alanında Cimellaro vd.'lerinin (2010) "Afet direncinin analitik nicelendirilmesi için çerçeve" isimli çalışmalarında fiziksel sistemindeki ve sistemin hizmet verdiği popülasyondaki doğrudan ve dolaylı kayıplar dikkate alınarak, basitleştirilmiş bir kurtarma modeli kullanılarak tipik Kaliforniya Hastanesi binası için formüle edilmiş ve örneklenmiştir. Orencio ve Fujii, (2013) "Kıyı topluluklarını analitik bir hiyerarşi sürecine (AHP) göre değerlendirmek için yerleştirilmiş bir afet direnç endeksi" isimli çalışmalarında iklim değişikliği üzerine geliştirdikleri Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) isimli ölçekleri ile yerel düzeyde afetlere dirençli kıyı toplumlarının oluşturmasını önermişler. Mao vd., (2020) "Sağlık hizmeti kurtarma ekipleri için bir prototip afet direnç aracı geliştirmek için yetişkinlerin direnç ölçeklerinin kapsamlı bir incelemesi" isimli çalışmalarında afet direncinin, afet kurtarma çalışanlarının çalışmalarındaki önemini vurgulamışlardır.

3. AFET VE TURİZM İLİŞKİSİ

3.1. Afetlerde Dirençlilik

Direnç olarak Türkçeleştirilen kelimenin karşılığı olan 'Resilience' kelimesinin kökeninin Latince 'salire' ve 'resilire' kelimelerine dayandığı kabul edilmiş ve resilience kavramı; 'iyileşme gücü' veya 'olumsuz koşulları tersine çevirme' olarak açıklanmıştır (Doğantan, 2017). Doğantan (2017)'a göre "direnç kavramı ilk olarak 1858'de İskoçya'da mühendislik alanında çelik gibi materyallerin dayanıklılığını ve esnekliğini açıklamak için kullanılmıştır". Tükenmez ve Kutlu (2018) 'ya göre ise; "Yapılan çalışmalar kökeninin milattan sonraki ilk yüzyıllara dayandığını göstermiştir." tespitinde bulunarak direnç kavramının kullanımının aslında oldukça eski tarihlere dayanabileceğini söylemişlerdir. "Resilience" kavramı henüz afetlerle ilişkili literatürde anlam açısından görüş birliğine varılmış bir terim olmadığı (Varol ve Buluş Kırıkkaya, 2017), resilience kavramının Türkçe karşılığı olarak genellikle esneklik, dirençlilik, dayanıklılık veya rezilyans gibi kelimelerin kullanıldığı görülmüştür. Bu kavramlar arasından son yıllarda dirençlilik kavramı daha yaygın şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Afetlerde dirençlilik kavramı, meydana gelmiş bir afetten hızla iyileşme sürecine girebilmeyi, afetlere anında müdahale edebilmeyi ve afetler olmadan önce olası olumsuzlukları önleyebilen toplumların ve kuruluşların sahip olduğu kapasiteyi ifade etmektedir. Birleşmiş Milletlerin 2012 yılı raporunda yaptığı afet direnci tanımı; bir topluluğun mevcut veya potansiyel olumsuzluklara karşı hazırlık, planlama, özümseme, kurtarma ve daha başarılı bir şekilde uyum sağlama yeteneği olarak açıklanmıştır (URL 8). Özetle; dirençlilik bir topluluğun ve sistemin sosyolojik, psikolojik ve fiziksel kapasitesi ile afetlerin ve acil durumların üstesinden gelebilme, en az zararla atlatabilme ve denge durumuna tekrar ulaşabilme yeteneğidir (Varol ve Buluş Kırıkkaya, 2017).

1990'lı yılların başı itibariyle afet yönetimine bakış açısında değişimin başladığı, geleneksel yapıdan uzaklaşarak uluslararası afet politikaların ön planda tutulduğu, uluslararası iş birliğinin artırılmasına yönelik organizasyonların düzenlendiği süreçler başlamıştır. Böylece yeni anlayış olarak "Afet Risk Yönetimi Sistemi" 'nin benimsenmesiyle afetlere dirençlilik, kırılganlık gibi kavramların afet yönetimiyle daha fazla anılmaya başlandığı afet yönetim süreçleri oluşmaya başlamıştır (Özmen ve Özden, 2013). Afet yönetiminde tüm afet türlerinin tehlikelerini ortaya çıkarmadan önce belirleyebilen, hazırlık ve risk azaltma işlemlerini uygulayabilen ve acil durum süreçlerini mümkün olduğunca en az zararla atlatabilen afetlere karşı dirençli toplumların ve kurumların oluşturulması hedeflenmektedir. Birleşmiş Milletler'in (UN), Kuzey Atlantik Pakti'nin (NATO), Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO), Avrupa Birliği'nin (EU), Dünya Meteoroloji Örgütü'nün (WMO) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) yeni anlayış olarak ortaya çıkan afetlere dirençlilik çalışmalarına yön verdiği düşünülen kurumların başında geldiği söylenebilir.

3.2. Otel İşletmeleri

İnsanlar iş ile ilgili seyahatlerinin yanı sıra dinlenme, eğlenme, görme, tanıma gibi amaçlarla bir bölgeye ya da ülkeye seyahat etmektedirler. Turizm kelimesi, dönmek veya etrafını dolaşmak anlamına gelen Yunanca ve Latince kelimelerden türetilmiş olup; başladığı yerde biten bir yolculuk, yani bir gidiş-dönüş seyahatidir (Güneş ve Dülger, 2017). Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre turizm; kişilerin olağan çevrelerinin dışındaki yerlere veya ülkelere kişisel veya iş/profesyonel amaçlar için hareket etmesine yol açan sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgudur (Durak, 2014).

Son yıllarda turizm, ekonomik kalkınma için en güçlü sektörlerden birisi haline gelmiştir. Küresel ölçekte bakıldığında turizm sektörünün ekonomik faaliyetlerin %15'ini temsil ettiği görülmektedir (Perez ve Del Bosque, 2014). Dünya ekonomisinin %9'unu ve 1,5 trilyon ABD doları ile küresel ekonomik etki içerisinde yer alan hizmet sektörünün %30'unu temsil eden turizm sektörü çarpan etkilerine bakıldığında yakıt, kimyasal ve otomobil üretiminden sonra dünyanın en büyük dördüncü ekonomik sektörü olarak yerini almaktadır (UNWTO, 2015; Aragon-Correa vd., 2015). Ekonomik açıdan katkısı ortada olan turizm sektörü içerisinde faaliyet gösteren konaklama işletmeleri, turistik faaliyetler açısından bakıldığında turizmin en önemli alt sektörlerinden biri olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Otel işletmelerinin, turistlerin konaklama ihtiyacını karşılamak ve bu ihtiyacı karşılarken müşteri memnuniyeti sağlayarak kar elde etmek ve varlıklarını sürdürülebilir kılmak temel amaçları içerisinde yer almaktadır (Gülertekin Genç vd., 2016). Otel işletmeleri sınıflandırılırken Dünya Turizm Örgütü'nün sınıflandırma yöntemleri genellikle kullanılmaktadır. Genel kabul gören sınıflandırmaya göre otel işletmeleri, etkinlik süresine, ulaşım araçları bağlantısına, konaklama amacına, hukuki ve mülkiyet özelliklerine göre sınıflandırılmaktadır (Demirtaş, 2010). Türkiye'de konaklama işletmeleri "Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliği Madde 18'e göre; moteller, tatil köyleri, pansiyonlar, kampingler, apart oteller, hosteller olarak sınıflandırılmaktadır (URL 4).

Türkiye'nin sahip olduğu konaklama tesisleri gerek sunulan hizmet gerek mimari gerekse donanım yönünden Avrupa'nın en iyileri arasında yer almaktadır (Kozak vd., 2008). Türkiye'deki turizm işletme belgeli ve turizm yatırım belgeli konaklama tesislerinin ve bu tesislerin yatak kapasitelerinin ulaştıkları sayı 2023 Mart ayı itibariyle Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Yıllara Göre Konaklama Tesisleri

YILLAR	TURİZM YATIRIM BELGELİ (Bakanlık)		TURİZM İŞLETME BELGELİ(Bakanlık)		BELEDİYE BELGELİ (2021 yılından itibaren Basit Konaklama Turizm İşletmesi)		İŞLETMELERDEKİ TOPLAM (BAKANLIK İŞLETME BELGELİ + BELEDİYE BELGELİ)	
	TESİS	YATAK	TESİS	YATAK	TESİS	YATAK	TESİS	YATAK
2002	1 138	222 876	2 124	396 148	7 772	408 005	11 034	1 027 029
2010	877	252 984	2 647	628 565	9 185	527 712	12 709	1 409 261
2015	1 125	314 194	3 289	850 089	9 187	496 574	13 601	1 660 857
2019	723	180 852	4 038	992 341	8 104	545 669	12 865	1 718 862
2020	694	175 039	4 158	1 011 454	8 579	574 515	13 431	1 761 008
2021	577	139 158	5 567	1 106 434	9 445	620 349	15 589	1 865 941
2022	579	140 640	5 888	1 121 077	8 042	524 205	14 509	1 785 922
2023	698	164 650	4 870	1 095 965	15 152	654 761	20 720	1 416 513

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (URL 2)

2002 yılında toplam konaklama tesislerindeki yatak sayısının 1.027.029 iken 2021 yılına gelindiğinde sayının neredeyse iki katına çıktığı ve toplamda 1.865.941 yatak kapasitesine ulaştığı görülmektedir. Türkiye'nin yaklaşık 20 yıl gibi kısa sürede bu denli kapasite artışına sahip olması

turizme verilen önemin son yıllarda arttığını göstermektedir. 2021 yılından sonra toplam yatak kapasitesinde ise bir miktar düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir.

3.3. Afetlerin Turizm Sektörüne Etkileri

Meydana gelen afetler sonucunda kaybedilen can ve mallar, ekonomik faaliyet gösterilen işletmelerin tahribatı, ulaşım ve haberleşmede yaşanacak aksamlar gibi sorunların yanında işsizlik, ekonomik durgunluk, korku ve panik gibi dolaylı etkiler ortaya çıkmaktadır. Bu tip felaketlerin yaşandığı riskli ülkeler ya da bölgeler turistleri ve turizmi olumsuz etkileyebilir. Turistler tercih aşamasında bu tür olumsuzlukların yaşandığı destinasyonlara gitmek yerine daha güvenli destinasyona yönelebilir ya da turistik eylemden tamamen vazgeçebilirler.

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre Türkiye'nin son 25 yılına bakıldığında, turizm endüstrisinin başlangıcı olarak kabul edilebilecek olan 90'lı yıllarda turistik amaçlı gelen ziyaretçi sayısının 5 milyon civarında, 2000'li yıllara gelindiğinde 10 milyonları gördüğü ve 2010'lu yıllarda ise artık 30 milyon rakamlarının üzerine çıktığını görmekteyiz. Türkiye, 2019 yılı verilerine göre 52,5 milyon ziyaretçi sayısı ile dünya genelinde ziyaretçi kabul eden ülkeler arasında 6. sırada yer alırken ülkelere göre turizm gelirleri dünya sıralamasında 15. sırada yer almaktadır. Turizm gelirinin yıllara göre dağılımı ve yabancı ziyaretçi sayıları Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Turizm Gelirinin Yıllara Göre Dağılımı ve Yabancı Ziyaretçi Sayısı

Yıllar	Yabancı Ziyaretçi Sayısı	Yıllık Değişim %	Turizm Geliri (Milyon Dolar \$)	Yıllık Değişim %
1998	9,752,697	0,7	7,177 \$	2,5
1999	7,487,285	-23,2	5,203 \$	-33,4
2010	28,510,852	4,3	24,930 \$	-0,5
2015	36,244,632	-1,6	31,465 \$	-8,3
2016	25,352,213	-30,0	22,107 \$	-29,7
2017	32,410,034	27,8	26,284 \$	18,8
2018	39,488,401	21,8	29,513 \$	12,3
2019	45,058,327	14,1	38,930 \$	31,9
2020	12,734,213	-71,7	14,817 \$	-61,9
2021	29,357,462	43,3	30,173 \$	103,6
2022	44,564,395	65,8	46,284 \$	53,4

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TÜİK (2023)

Tablo 2 incelendiğinde turistlerin sayısı ile turizm gelirlerinin genellikle yukarı eğilimli olduğu gözlemlenmiştir. 2020 yılında ise Covid-19 nedeniyle turist sayısının bir önceki yıla göre %71,7 azaldığı, turizm gelirlerinin ise %61,9 azaldığı görülmektedir. Bazı yıllarda gözle görülür derecede yaşanan düşüşler ile durağan geçen yıllara ait durumların afetler ile ilgili ilişkileri incelendiğinde dünya turizmi ile ülke turizmini etkilediği düşünülen olaylar şu şekilde sıralanabilir;

- 1999 yılında yaşanan Gölcük ve Düzce depremleri.
- 11 Eylül 2001'de yaşanan ABD'de terör saldırıları.
- 26 Aralık 2004 tarihinde yaşanan Hint Okyanusu depremi ve Tsunami.
- 23 Ağustos 2005 tarihinde yaşanan Tropikal Siklonlar Kasırgası (Katrina Kasırgası).
- 12 Mayıs 2008 tarihinde yaşanan Çin'de Sichuan depremi.
- 2008 tarihinde yaşanan ekonomik kriz.
- 12 Ocak 2010 tarihinde yaşanan Haiti depremi.
- 11 Mart 2011 tarihinde yaşanan Japonya depremi ve Tsunami.
- 2016 yılında yaşanan sosyal ve politik olaylar.
- Salgın Hastalıklar (SARS, MERS, Ebola ve Covid-19 virüs salgınları).

3.4. Covid-19 Pandemisinin Turizme Etkisi

Günümüze kadar endemik, epidemik ve pandemik yapıda birçok salgın hastalık yaşanmış ve bu salgınlar oldukça fazla insanın canına mal olmuştur. Sıtma, veba, kolera, çiçek, sarıhumma, verem, grip, tifüs, tifo son olarak Covid-19 kitlesel can kayıplara neden olan önemli salgın hastalıklardır. Günümüze dek en fazla can kaybına yol açan pandemiler arasında 1346 kara veba, 1852 yılında yaşanan toplamda yedi farklı kolera salgını, 1918 İspanyol gribi, 1957 Asya gribi, 1968 Hong Kong gribi sayılabilir. Geçmiş yıllarda genellikle savaşlar yolu ile günümüzde ise ticaret ve turistik nedenlerle gerçekleştirilen yurtiçi ve yurtdışı seyahatleri sayesinde enfeksiyonlar geniş alanlara yayılmaktadır. Yaşanan Covid-19 Pandemisinin günümüz hizmet, üretim ve lojistik sistemlerini derinden etkileyen bir yapıda olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında salgının etkilerini değerlendirirken ortaya çıkan sağlık sorunlarının yanında ciddi seviyelere ulaşan ekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır. Birçok çalışan işlerini kaybetmiş; aynı zamanda tüm dünyada özellikle konaklama sektöründe genel bir talep düşüşü ortaya çıkmıştır (URL 3).

2019 yılında Türkiye'yi ziyaret eden yabancı sayısı TÜİK verilerine göre 45.058.286 iken 2020 yılında ise 12.734.213 yabancı ziyaretçi Türkiye'ye gelmiştir. Yabancı ziyaretçi sayısının Covid-19 Pandemisi sebebiyle %71,74 azaldığı kaydedilmiştir. Konaklama istatistikleri ise 2019 yılında toplam tesise geliş sayısı 56.114.377 iken doluluk oranı %58,90 olarak kayıtlara geçmiştir. 2020 yılında toplam tesise geliş sayısı 27.183.140 iken doluluk oranının ise %22,83 olarak kayıtlara geçtiği görülmüştür. Covid-19 kaynaklı bu durumdan kısa sürede sektörün toparlanabilmesi için konaklama işletmeleri özelinde bazı düzenleme ve tedbirlerin alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı öncülüğünde konaklama sektörü için çeşitli tedbirler alınarak uygulamaya konulmuştur. Güvenli Turizm Sertifikası adı verilen ve Covid-19 Pandemisinin olumsuz etkilerinin sona ereceği döneme hazırlık olarak, Turizm İşletmelerinin faaliyetlerini güvenli sürdürebilmeleri için, tüketicide oluşan Covid-19 bulaşma endişesi, yüksek hijyen ve güvenlik beklentilerini karşılamak üzere yapılması gereken çalışmaları, iş yerlerinde çalışanlara yönelik eğitim programlarının planlanması, Covid-19 virüsünün bulaşmasını önlemeye yönelik usul ve esasları (URL 7) belirlemek için geliştirilmiş sertifikasyon sistemine geçilmiştir.

3.5. Covid-19 Pandemisinin Trakya Bölgesindeki Otel İşletmelerine Etkisi

Trakya Bölgesi içinde barındırdığı kültürel ve doğal yapılarının yanı sıra tarihi ile birlikte değerlendirildiğinde önemli bir turizm destinasyonu olarak kabul edilmektedir. Pandemi ile birlikte gelen seyahat yasakları, sınırların kapatılması ve karantina talimatları; bölgenin Balkanlara açılan kapımız olması, hem diğer bölgelere bir geçiş alanı sağlaması hem de özellikle Balkan Ülkelerinden çok sayıda yabancı turisti ağırlaması gibi yüksek turizm potansiyeli Covid-19 Pandemisinden fazlasıyla etkilenmiştir. Tablo 3'te görüleceği gibi bir önceki yıla göre tesise geliş sayıları, geceleme ve doluluk oranları yarıdan fazla düşüş göstermiş ve pandemi süreci boyunca devam eden seyahat kısıtlamaları ile bu sayıların düşme eğilimi devam etmiştir. Bu nedenle, otel işletmelerinin pandemi sırasında ve sonrasında daha dirençli hale gelmesine yardımcı olabilecek Güvenli Turizm Sertifika programı geliştirilmiş ve konaklama işletmelerinin bu prosedürlere uyması beklenmiştir. Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin 2019 - 2020 İstatistiki Karşılaştırmasına Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3 Türkiye genelinden yerele doğru değerlendirildiğinde 2019 yılında yabancı turistlerin tesise geliş sayısı yaklaşık 31 Milyon kişi iken Covid-19'un etkisi ile 2020 yılında bu sayı üçte bir oranında azalarak yaklaşık 10,3 Milyon kişiye düşerek turizm gelirlerinin beklenen rakamların çok gerisinde kalmasına sebep olmuştur. Yerli turistlerin konaklama tesislerine gelişlerinde de oldukça fazla düşüş olmasına rağmen yurt içi seyahatlerin yurtdışına nazaran daha serbest olmasının yaşanan düşüşün daha az olmasına sebep olduğu söylenebilir. 2019 ile 2020 doluluk oranları karşılaştırıldığında %58,9 seviyelerinden %22,8 seviyelerine oldukça sert bir şekilde

indiği görülmektedir. Ancak Kırklareli ilimizde 2019 yılına göre toplam tesise geliş sayısındaki artışın Covid-19 Pandemisinin etkisiyle değişen turistik eğilimler, ilin coğrafi konumu ve turistik ürünlerinin daha farklı tarzda olması ilin tercih edilmesine sebep olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3'e göre çalışma alanımızda Covid-19'dan en çok etkilenen ilin Çanakkale olduğu görülmüştür. Çanakkale'nin bu denli etkilenmesinin sebepleri arasında Covid-19'un küresel çapta pandemi olarak ilan edilme sürecinin Mart ayında başlayan yurt içi ve yurt dışı şehitlik ziyaretlerine denk gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 3. Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin 2019 - 2020 İstatistik Karşılaştırması

İLLER	TESİSE GELİŞ SAYISI			GECELEME			DOLULUK ORANI %
	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	
Çanakkale (2019)	233 101	356 039	589 140	263 009	601 885	864 894	% 42,02
Çanakkale (2020)	35 595	227 867	263 452	48 493	391 438	439 931	% 20,19
Edirne (2019)	72 869	164 652	237 521	92 301	226 187	318 488	% 39,69
Edirne (2020)	24 691	93 907	118 598	34 493	138 010	172 503	% 21,20
Kırklareli (2019)	2 666	38 484	41 150	4 491	65 308	69 799	% 29,07
Kırklareli (2020)	2 562	45 960	48 522	3 701	72 905	76 606	% 19,56
Tekirdağ (2019)	33 293	146 543	179 836	82 024	280 750	362 774	% 32,29
Tekirdağ (2020)	11 281	116 963	128 344	31 286	218 928	250 214	% 22,22
Trakya Bölgesi (2019)	341 929	705 718	1 047 647	441 825	1 174 130	1 615 955	% 58,90
Trakya Bölgesi (2020)	74 229	484 687	558 916	117 973	821 281	939 254	% 46,05
Türkiye (2019)	30 934 386	25 179 991	56 114 377	112 178 562	46 970 422	15 9148 984	% 58,90
Türkiye (2020)	10 346 727	16 836 682	27 183 410	33 287 905	31 541 279	64 829 184	% 22,83

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistik bilgileri derlenerek hazırlanmıştır(URL 2).

4. MATERYAL VE YÖNTEMİ

4.1. Çalışma Alanı

Bu çalışmanın evrenini Trakya Bölgesi olarak adlandırılan ve il sınırlarının tamamı ya da bir bölümü bu bölge içerisinde olan Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ seçilmiştir. Afetlerin meydana gelme sıklığının yanı sıra can ve mal kaybı bakımından Türkiye'nin diğer bir çok bölgesine göre kısmen daha az etkilendiği görülmüştür. Afete karşı herhangi bir deneyimi olmayan örgütlerin ve otel yöneticilerinin olası afetlere karşı hazırlık durumunu göstermesi bakımından belirlenen çalışma alanı Covid-19 salgının ve genel afet direnç durumunun ortaya konması bakımından önemli veriler sağlayacağı düşünüldüğü için seçilmiştir.

Çanakkale ili, kıyılarıyla Avrupa ve Asya'yı birleştiren Marmara ve Ege Denizini birbirini bağlayan Çanakkale savaşılarının en kanlı muharebelerinin cereyan ettiği, çok sayıda şehitlik, anıt ve mezarlıkların bulunduğu Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Troya, Assos gibi eski uygarlık merkezlerinin beşiği olan il iç ve dış turizmde önemli bir yer almaktadır (URL 2). Neredeyse bir yüzyıla yakın Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentliği yapan Edirne bu dönemde hızla gelişmiştir. İstanbul'un fethi sonucunda başkent buradan taşınmasına rağmen önemini kaybetmeyen şehir, imparatorluğun ikinci merkezi haline dönüşerek; kültür, sanat ve bilim kenti olarak gelişimini sürdürmeye devam etmektedir. Bu bakımdan Edirne Türkiye'nin önemli turistik destinasyonları arasında yerine almaktadır. Tekirdağ ile Kırklareli illeri de gerek nüfusları bakımından gerekse doğal güzellikleri ve coğrafi konumları bakımından Türkiye'nin önemli turizm şehirleri arasında sayılabilir. Bu illerde bulunan, Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliği Madde 19'a göre (URL 4) belirlenen üç, dört ve beş yıldızlı Bakanlık belgeli otel statüsüne sahip otellerin yöneticileri ile çalışma sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamanın nedeni bu kategoriye sahip işletmelerin organizasyon yapılarını tamamlamış, geriye kalan gruba göre

hizmet kalitesi yüksek ve belli standartları yerine getirebilen bir yapıda oldukları düşünüldüğü için seçilmiştir. Türkiye Otelciler Birliği web sitesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesi üzerinde yapılan inceleme sonrasında çalışma alanında bu kriterlere uyan 81 adet otel (59 adet 3 yıldızlı, 16 adet 4 ve 6 adet 5 yıldızlı / (Tablo: 4)) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Çalışma alanına ait otel bilgileri

Şehir	3 Yıldız Oteller	4 Yıldız Oteller	5 Yıldız Oteller	Toplam
Çanakkale	33	9	2	44
Edirne	10	1	1	12
Kırklareli	6	1	1	8
Tekirdağ	10	5	2	17
TOPLAM	59	16	6	81

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Türkiye Otelciler Birliği (Son erişim tarihi: 29.05.2020)

Kota örnekleme yöntemi kullanılarak çalışmanın evreni 81 otel işletmesi olarak belirlenmiştir. Evreni bilinen çalışmalarda örneklem büyüklüğünü hesaplamak için popülasyon birey sayısı, standart sapma, örneklem sayısı, görülmeme sıklığı, etki büyüklüğü ve görülme sıklığını içeren bir formül kullanılmaktadır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Kullanılan bu formüle göre çalışma örnekleminin minimum 61 otel olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan 81 otelden araştırmaya 62 katılımcı dahil olmuştur.

Çalışma alanı olarak belirlenen Trakya Bölgesi olarak adlandırılan ve il sınırlarının tamamı ya da bir bölümü bu bölge içerisinde olan Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde 1990 yılından sonra meydana gelen afet ve acil durumları incelenmiştir. TABB veri tabanından elde edilen veriler ve incelenerek meydana gelen afetler bulgular bölümünde il bazında detaylandırılmış (URL 6).

4.2. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Veri Toplama Şubat-Temmuz 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (4.01.2021 tarih ve 01708 sayılı karar. 2020-YÖNP-0133 Nolu Proje) alınan izinden sonra başlanmıştır. Araştırma verileri anket formu aracılığı ile çevrimiçi ve yüz yüze anket doldurma yöntemiyle katılımcıların onayı alınarak toplanmıştır. Anket soruları "Otel Sektörü için Afet Direnç Ölçeği"ne ek olarak Covid-19 salgının otel işletmelerine etkilerini belirlemeye yönelik anket sorularından oluşmaktadır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümü katılımcıların sosyo-demografik profilini (örn. Cinsiyet, yaş, iş deneyimi vb.), otel profilini (örn. Yer, kategori vb.) ve katılımcıların deneyimlerini inceleyen soruları içermektedir. İkinci bölümde, ekonomik (7), örgütsel (9), insan (12), fiziksel (7), doğal (4), kültürel (2) ölçek maddelerini temsil eden 41 soru ve son bölümde Covid-19 (9)' un otel işletmelerine etkileri belirlemek adına toplamda 50 maddeden oluşmaktadır. Son bölümde kullanılan soruların oluşturulması için ilgili alanda literatür taraması yapılmış, Covid-19 Pandemisinin otel işletmelerinin durumunu ortaya çıkaracağı düşünülen sorular belirlenmiştir. Anketin son iki bölümünde katılımcılardan madde belirleyicilerine verecekleri yanıtlarını 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 5 (kesinlikle katılıyorum) arasında değişen 5'li Likert ölçeğinde değerlendirmeleri istenmiştir. 50. Soruda ise katılımcıların yanıtlarını kısaca belirletmeleri istenmiştir. Elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde t-testleri ve ANOVA kullanılmıştır.

4.3. Veri Analizi ve Bulgular

Bu kısımda, araştırmada kullanılan ölçekler ile ulaşılan bulgulara ve çalışma alanı olarak belirlenen illerde Covid-19'un oteller üzerinden bıraktığı etkilere ve meydana gelen afet ve acil durumlara yer verilmiştir. Analizler çalışmada kullanılan ölçeğe göre sırasıyla ele alınarak analiz edilmiştir.

Elde edilen analiz sonuçları neticesinde; otel yöneticisi olmadan önce afet deneyimi ile otel direnci arasındaki ilişkilere, otel yöneticisi olduktan sonra afetlerle genel deneyim ve otel direnci arasındaki ilişkilere, yöneticilik deneyimi ile otel dirençliliği arasındaki ilişkilere, eğitim düzeyi ile otel dirençliliği arasındaki ilişkiye, otel kategorisi ile otel dirençliliği arasındaki ilişkilere, otel büyüklüğü ile otel dirençliliği arasındaki ilişkilere, otel yöneticisi olmadan önce afet deneyimi ile Covid-19 arasındaki ilişkilere, otel yöneticisi olduktan sonra afetlerle genel deneyim ve Covid-19 arasındaki ilişkilere, yöneticilik deneyimi ile Covid-19 arasındaki ilişkilere, eğitim düzeyi ile Covid-19 arasındaki ilişkilere, otel kategorisi ile Covid-19 arasındaki ilişkilere, otel büyüklüğü ile Covid-19 arasındaki ilişkilere bakılmıştır.

Katılımcıların sosyo-demografik profiline (örn. Cinsiyet, yaş, iş deneyimi vb.), otel profiline (örn. Yer, kategori vb.) ve katılımcıların deneyimlerine Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5. Ankete katılanların ve kuruluşların profili (N=62)

Değişken	Gruplar	Frekans	Yüzde %	Değişken	Gruplar	Frekans	Yüzde %
Otelin bulunduğu il	Çanakkale	23	37,7	Otel Büyüklüğü	Küçük	31	50
	Edirne	22	36,1		Orta	29	46,8
	Kırklareli	3	4,9		Büyük	2	3,2
	Tekirdağ	13	21,3				
Otel Kategorisi	3 Yıldızlı	43	69,4	Otel Personel Sayısı (kişi)	10'dan az	17	27,4
	4 Yıldızlı	16	25,8		11-50	36	58,1
	5 Yıldızlı	3	4,8		51'den fazla	9	14,5
Cinsiyet	Kadın Erkek	19 43	30,6 69,4	Eğitim Düzeyi	İlkokul		3,2
					Lise	2	14,5
					Ön lisans	9	14,5
Konaklama sektöründe iş deneyimi (Yıl)	3'e kadar	7	11,3	Otel Yöneticisi olarak iş deneyimi (Yıl)	5'e kadar	27	43,5
	3-5	3	4,8		6-10	19	30,6
	6-10	18	29		11-15	12	19,4
	11-15	14	22,6		16 ve üzeri	4	6,5
	16-20	12	19,4				
21 ve üzeri	8	12,9					
Yaşamınızda daha önce hiç afetle ilgili deneyiminiz oldu mu?	Evet Hayır	21 41	33,9 66,1	Otel yöneticisi olarak kariyeriniz sırasında hiç afetle ilgili deneyiminiz oldu mu?	Evet	14	22,6
					Hayır	48	77,4

Tablo 5'e göre katılımcı sayısı 62'dir. Katılımcıların %30,6'sı (19 kişi) kadın iken %69,4'ü (43 kişi) erkektir. Trakya Bölgesi'nde otel yöneticilerinin erkek istihdamının daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların eğitim düzeyleri durumuna göre %61,3 ile en fazla olan grup lisans mezunudur. %14,5'lik yüzdeye sahip lise ve ön lisans eğitim düzeyleri ise en yüksek ikinci grubu oluşturmaktadır. Baskın yaş aralığı olarak 30-45 arası 45 kişi olduğu görülmektedir. Ayrıca ankete katılanların %50 civarının konaklama sektöründe 6 il 15 yıl arasında iş tecrübesine sahipken, %42,6'sı (26 kişi) henüz 5 yıla kadar otel yöneticisi olarak iş deneyimine sahiptir. Trakya Bölgesinde bulunan otellerde yöneticiler görevlerine kısa süre önce başlamıştır. Katılımcıların %67,2'si (41 kişi) yaşamlarında daha önce hiç afetle ilgili bir tecrübesi olmadığını, %78,7 'si (48 kişi) ise otel yöneticisi olarak kariyerinde daha önce hiç afetle ilgili bir deneyimi olmadığını ifade etmiştir. Otel işletmelerinin bulunduğu illerin dağılımında %37,7 (23 işletme) ile ilk grupta Çanakkale, % 36,1 (22 işletme) ile ikinci grupta Edirne ili yer almaktadır. Otel kategorisi olarak ise %68,9'u 3 yıldızlı, %26'sı 4 yıldızlı otellerdir. Otellerin %50,8si küçük, %45,9'u orta büyüklüktedir. Çalışma alanımızda bulunan otellerin çalışan sayıları açısından ilk grupta %57,4'ü ile 11-50 çalışana sahipken, %27,9'nun 10'dan az personele sahiptir.

Analiz edilen tüm yapılar için tanımlayıcı istatistikler Tablo 6'da sunulmuştur. Anketin güvenilirlikleri "Cronbach's Alpha" ile test edilmiştir. Güvenilirlik testinde ,919 Yüksek Derecede Güvenilir sonucuna ulaşılmıştır. Veri setinin normal dağılıma uygunluğunu test etmek için %95 güven düzeyinde Kolmogrov-Smirnov (KS) ve Shapiro-Wilk (SW) normallik testleri uygulanmıştır. Testler sonucunda elde edilen p-değeri 0,05'ten büyük olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple ortalamalar arasındaki farkların analizinde parametrik testler kullanılmıştır.

Sonuçlar, katılımcıların fiziksel belirleyicilerine (M= 4,46; SD= ,908), beşeri belirleyicilerine (M= 4,01; SD= ,877) ve örgütsel belirleyicilerine (M= 4,14; SD= ,853) en yüksek puanları verdiğini ortaya koymaktadır. Brown vd.'nin, (2019) ve Ivkov vd.'nin, (2019) yaptığı araştırmalarda bulgular benzerdir. Ankete göre Trakya Bölgesi'nde bulunan otellerin (M=4,69) Otel farklı müşteri tabanına/pazarlara sahip olduğu, (M=4,65) kapsamlı ve çoklu tehlikelere karşı sigortalı olduğu ve (M=4,65) otellerin bina yönetmeliklerine uygun şekilde yapıldığı bildirilmiştir.

Doğal belirleyiciler (M= 3,75; SD= ,551) incelenen tüm belirleyiciler arasında en düşük puanı almıştır. Bunun en büyük nedeni otel yöneticilerinin otel binasının bulunduğu yerin bir afete maruz kalmayacağına düşünceleridir (M=2,61).

Otel büyüklüğü ile afet direnç düzeyi arasında örgütsel belirleyiciler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Veriler incelendiğinde ekonomik faktörler ($p=,092$; $F=2,488$) ve örgütsel faktörler ($p=,039$; $F=3,426$) ile ilgili cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Büyük ölçekli otellerin orta ölçekli otellere göre afetlere karşı ekonomik ve örgütsel açıdan daha dirençli olduğu sonucuna varılmıştır.

Otel bulunduğu il ile afet direnç düzeyi arasında kültürel belirleyiciler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Tekirdağ ilinde faaliyet gösteren otellerin yöneticilerinin kültürel faktörler açısından diğer illere göre kendisini bulunduğu yere ait hissedemeyenlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Yine Tekirdağ'da bulunan otellerin diğer illerdeki otellerin ekonomik, örgütsel, beşeri, fiziksel ve doğal faktörler açısından afetlere karşı daha dirençli olduğu görülmüştür.

Konaklama sektöründe iş deneyimi ile afetlere karşı otel dirençliliği arasında ekonomik belirleyiciler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Ekonomik faktörler açısından konaklama sektöründe 3-5 yıl (M: 4,67) arasında çalışanlar ile 6-10 yıl (M: 3,88) ve 16-20 yıl (M: 3,96) arasında çalışanlar arasında anlamlı fark vardır ve 3-5 yıl deneyime sahip olan yöneticilerin 6-10 yıl ve 16-20 yıl arasında tecrübeye sahip olanlara oranla afetlere karşı daha dirençli olduğu tespit edilmiştir.

Otel yöneticilerinin eğitim düzeyi ile otelin Covid-19 Pandemisine karşı direnç düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). İlkokul mezunları (Ort:3,00) ile lisans mezunları (Ort: 4,16) ve Yüksek Lisans-Doktora mezunları (Ort: 4,12) karşılaştırıldığında eğitim seviyesi lisans ve lisansüstü eğitime sahip olan yöneticilerin ilkokul mezunu yöneticilere karşı anlamlı bir fark ile Covid-19'a karşı daha dirençli olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın ellinci sorusu, Trakya Bölgesinde faaliyet gösteren üç, dört ve beş yıldızlı otel işletmelerinin yöneticilerine Covid-19 Pandemisinin turizm sektörüne etkisini ölçmek ve pandemiye karşı varsa aldıkları önlemleri tespit etmek amacıyla sorulmuştur. Bu sorudan elde edilen veriler Tablo 7'de sunulmuştur.

Otel İşletmelerinin Yeni Nesil Afet Olarak Covid-19 Pandemisine ve Genel Afetlere Karşı Direnç Düzeyi: Trakya Bölgesi Otel Yöneticileri Üzerine Uygulama

Tablo 6. Tanımlayıcı istatistikler ve belirleyicilerin güvenilirliği

Değişken	Puan	Standart
	Skalası	Sapma
Ekonomik Belirleyiciler	4,03	,579
Otel, kapsamlı ve çoklu tehlikeli sigortalara sahiptir.	4,65	,812
Afet yönetimi giderleri otel bütçesinin önemli bir parçasıdır.	3,98	1,048
Otel farklı müşteri tabanına / pazarlara sahiptir.	4,69	,692
Otel pazarlama stratejilerinde müşteri tabanını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.	4,48	,695
Otel karını artırmak için sürekli yeni fırsatlar aramaktadır.	4,47	,824
Geçen yılki karlılıktan memnunum.	2,45	1,479
Kuruluşun sahip olduğu finansal rezervlerin yeterli olduğuna inanıyorum.	3,47	1,155
Değişken	Puan	Standart
	Skalası	Sapma
Örgütsel Belirleyiciler	4,14	,853
Otel tüm planlama aşamalarında ekip yaklaşımını benimser.	4,34	,904
Fikirler ve girdiler otel yönetimi tarafından değerlendirilir.	4,35	,889
Personelin sosyalleşmesi şirket faaliyetleri çerçevesinde teşvik edilmektedir.	3,71	1,233
Medya ve iletişim ağırları aracılığıyla iyi bilgilendirilmiş çalışanlara sahip olmak bu organizasyonda teşvik edilmektedir.	3,79	1,058
Yönetici olarak afette ihtiyaç duyulabilecek diğer kuruluşlarla ilişkiler kurmak için çalışıyorum.	3,81	1,084
Bu kuruluştaki insanlar problem çözme konusunda kararlıdır.	4,23	,931
Otel tüm paydaşları ile bilgi yaratıcılığını kullanır.	4,32	,883
Planlarımızın afetlerde işe yarayacağına inanıyoruz.	4,13	1,048
Otel yöneticileri sorunları çözmek için gerekli önlemler alırlar.	4,56	,692
Değişken	Puan	Standart
	Skalası	Sapma
Beşeri Belirleyiciler	4,01	,877
Örgütte kilit rolde olan yerinde değil ise yerini her zaman dolduracak başkası vardır.	4,11	1,042
Tüm çalışanlar afet müdahalesi planlamasına katılır.	4,06	,921
Tüm çalışanlar düzenli olarak afet müdahale tatbikatlarına katılırlar.	3,40	1,408
Bir felaketin ardından çalışanlar hemen göreve hazırdırlar.	4,06	1,099
Çalışanlar bir afetin ardından gerektiğinde otele yürüyebilecek kadar yakın konumdadır / ikamet etmektedirler.	3,81	1,252
Çalışanlar, bir afet durumunda konuklara yeterli bakımı sağlayabilecek niteliktedirler.	4,13	1,032
Konuklara düzenli olarak acil durum prosedürleri hakkında bilgi verilmektedir.	3,58	1,222
Otel, kritik sistemler için tüm manuel prosedürlere sahiptir.	4,13	1,079
Yönetici olarak, hayatım ve şartlar üzerinde kontrolüm var.	4,37	,854
CPR (Temel Yaşam Desteği) eğitimi, çalışanlara bir felaket anında harekete geçmeleri için gerekli becerileri sağlamaktadır.	4,29	,818
Otel yöneticileri, ortaya çıkabilecek potansiyel sorunlara ilişkin erken önlem almak için sektörü proaktif olarak izler.	4,16	,927
Otel yöneticileri, afetler ile ilgili duyuruları / raporları proaktif olarak izleyerek ortaya çıkabilecek potansiyel sorunlara ilişkin erkenden önlem alır.	4,05	1,031
Değişken	Puan	Standart
	Skalası	Sapma
Fiziksel Belirleyiciler	4,46	,908
Ortaya çıkabilecek afetlere karşı müdahale için ekipman ve kaynaklar hemen devreye alınmaya hazırdır.	4,32	1,004
Tahliye planları açık, takip edilmesi kolay ve otelde bulunması gereken yerdedir.	4,52	,825
Otelde yeterli yedek güç üretim kapasitesi mevcuttur.	4,40	1,093
Otelde acil kullanım için yeterli su ve gıda malzemeleri mevcuttur.	4,47	,882
Otel yerel bina yönetmeliklerine uygundur.	4,61	,710
Tüm kritik kurumsal veriler düzenli olarak yedeklenir ve / veya yazdırılır.	4,47	,882
Kritik sistemlerin bizi hızla işe geri döndürmek için yeterli yedekleri vardır.	4,44	,880
Değişken	Puan	Standart
	Skalası	Sapma
Doğal Belirleyiciler	3,75	,551
Otel konumu itibarıyla afet riskine maruz kalmaktadır.	2,61	1,383
Personel ve misafirler gerektiğinde otelden hızla güvenli bir yere tahliye edilebilir.	4,34	,991
Bu otel, eko-sistemin korunmasına düzenli olarak katılmaktadır.	4,00	1,173
İşletmemizin yerel (doğal) çevre üzerindeki etkisi otel politikalarının önemli bir parçasıdır.	4,03	1,130
Değişken	Puan	Standart
	Skalası	Sapma
Kültürel Belirleyiciler	4,66	,926
Bu şehirde, şehir kültürüne aşina olacak kadar uzun yaşadım.	4,42	,915
Kendimi yerel sakin olarak tanımlıyorum.	4,31	1,049
Değişken	Puan	Standart
	Skalası	Sapma
Covid-19 Belirleyiciler	4,05	,633
Covid-19 krizi mevcut rezervasyonlarımızın büyük oranda iptal edilmesine neden oldu.	4,32	1,083
Covid-19 krizi gelecekteki rezervasyonlarımızın büyük oranda iptal edilmesine neden oldu.	4,05	1,348

İşletmemiz dış kaynaklı hizmetlerde yaşanan aksamalardan etkilendi.	4,05	1,260
Covid-19 krizi sonrası konaklama sektörünün 6-12 ay gibi bir süre içerisinde normal düzenine dönmelerini bekliyorum.	3,55	1,351
Covid-19 krizi sonrası pazarlama stratejimizde değişikliklere gitmeyi düşünüyorum.	3,60	1,286
Covid-19 kriziyle birlikte iç turizme yönelik stratejiler geliştirmek işletmemiz açısından ön planda tutulacaktır.	4,34	,940
Covid-19 kriziyle birlikte dış turizme yönelik stratejiler geliştirmek işletmemiz açısından ön planda tutulacaktır.	4,21	,943
İşletmemiz Türkiye'nin Sağlıklı Turizm Sertifikasyon Programı'nı büyük ölçüde tamamlamıştır.	4,26	1,130

Sonuçlar, katılımcıların fiziksel belirleyicilerine ($M=4,46$; $SD=,908$), beşeri belirleyicilerine ($M=4,01$; $SD=,877$) ve örgütsel belirleyicilerine ($M=4,14$; $SD=,853$) en yüksek puanları verdiğini ortaya koymaktadır. Brown vd.'nin, (2019) ve Ivkov vd.'nin, (2019) yaptığı araştırmalarda bulgular benzerdir. Ankete göre Trakya Bölgesi'nde bulunan otellerin ($M=4,69$) Otel farklı müşteri tabanına/pazarlara sahip olduğu, ($M=4,65$) kapsamlı ve çoklu tehlikelere karşı sigortalı olduğu ve ($M=4,65$) otellerin bina yönetmeliklerine uygun şekilde yapıldığı bildirilmiştir.

Doğal belirleyiciler ($M=3,75$; $SD=,551$) incelenen tüm belirleyiciler arasında en düşük puanı almıştır. Bunun en büyük nedeni otel yöneticilerinin otel binasının bulunduğu yerin bir afete maruz kalmayacağını düşünmeleridir ($M=2,61$).

Otel büyüklüğü ile afet direnç düzeyi arasında örgütsel belirleyiciler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Veriler incelendiğinde ekonomik faktörler ($p=,092$; $F=2,488$) ve örgütsel faktörler ($p=,039$; $F=3,426$) ile ilgili cevaplarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Büyük ölçekli otellerin orta ölçekli otellere göre afetlere karşı ekonomik ve örgütsel açıdan daha dirençli olduğu sonucuna varılmıştır.

Otel bulunduğu il ile afet direnç düzeyi arasında kültürel belirleyiciler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Tekirdağ ilinde faaliyet gösteren otellerin yöneticilerinin kültürel faktörler açısından diğer illere göre kendisini bulunduğu yere ait hissedemeyenlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Yine Tekirdağ'da bulunan otellerin diğer illerdeki otellerin ekonomik, örgütsel, beşeri, fiziksel ve doğal faktörler açısından afetlere karşı daha dirençli olduğu görülmüştür.

Konaklama sektöründe iş deneyimi ile afetlere karşı otel dirençliliği arasında ekonomik belirleyiciler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). Ekonomik faktörler açısından konaklama sektöründe 3-5 yıl ($M:4,67$) arasında çalışanlar ile 6-10 yıl ($M:3,88$) ve 16-20 yıl ($M:3,96$) arasında çalışanlar arasında anlamlı fark vardır ve 3-5 yıl deneyime sahip olan yöneticilerin 6-10 yıl ve 16-20 yıl arasında tecrübeye sahip olanlara oranla afetlere karşı daha dirençli olduğu tespit edilmiştir.

Otel yöneticilerinin eğitim düzeyi ile otelin Covid-19 Pandemisine karşı direnç düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,05$). İlkokul mezunları (Ort:3,00) ile lisans mezunları (Ort:4,16) ve Yüksek Lisans-Doktora mezunları (Ort:4,12) karşılaştırıldığında eğitim seviyesi lisans ve lisansüstü eğitime sahip olan yöneticilerin ilkökul mezunu yöneticilere karşı anlamlı bir fark ile Covid-19'a karşı daha dirençli olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın ellinci sorusu, Trakya Bölgesinde faaliyet gösteren üç, dört ve beş yıldızlı otel işletmelerinin yöneticilerine Covid-19 Pandemisinin turizm sektörüne etkisini ölçmek ve pandemiye karşı varsa aldıkları önlemleri tespit etmek amacıyla sorulmuştur. Bu sorudan elde edilen veriler Tablo 7'de sunulmuştur.

Otel yöneticilerin cevapları incelendiğinde kısıtlamalar ve insanların endişelerinden kaynaklı seyahat edememelerinin sektörü olumsuz etkilediği ve ekonomik kayıplara sebep olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. 50.Soru: Size göre Covid-19 Pandemesinin turizm sektörüne etkileri nelerdir?

Anahtar Kelimeler	Frekans	Yüzde
Sektörün olumsuz etkilenmesi	21	%33,87
Sektörde gelir kaybı yaşanması	14	%22,5
Rezervasyon iptalleri	4	%6,45
Sektöre yapılan yatırımların azalması	4	%6,45
Hijyen standartlarında gelişen yenilikler	4	%6,45
Aşılardan etkisi ile sektörün eski haline döneceği	2	%3,23
Fiyat artışı	2	%3,23
İşletme maliyetlerinde artış	2	%3,23
Rezervasyonların revize edilmesine sebep olması	2	%3,23
Sektörde istihdam kaybı yaşanmıştır.	2	%3,23
Turist davranışlarında değişiklik.	2	%3,23
Ürün ve hizmet standartlarında değişim	2	%3,23
Yazlık ve küçük işletmeler de sezon oldukça iyi geçmiştir.	1	%1,61
Toplam	62	

Çalışma alanı olarak belirlenen Çanakkale, Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli illerinde meydana gelen afetler TABB veri tabanı incelenerek ortaya çıkarılmıştır (URL 5). Ortaya çıkan verilere göre;

Çanakkale ilinde 1990-2022 yılları arasında, 316 adet afet ve acil durum kaydedilirken bu olaylar sonucunda 24 ölüm, 50 yaralanma, 52 hasarlı bina kayıtlara geçmiştir. Meydana gelen afet ve acil durum türlerinin dağılımı ise; 82 adet fırtına / tayfun, 74 adet yangın, 32 adet heyelan, 28 adet deprem, 10 adet aşırı kış koşulları, 9 adet sel, 3 adet karayolu / araç kazaları, 2 adet infilak / patlama, 2 adet kentsel yangın ve 74 adet diğer olaylar olarak kaydedilmiş olup, fırtına / tayfun kaynaklı 8 ölüm gerçekleşmiş ve mevcut ölümlerin üçte birini oluşturmuştur.

Edirne ilinde 1990-2022 yılları arasında, 153 adet afet ve acil durum kaydedilirken bu olaylar sonucunda 37 ölüm, 84 yaralanma, 29 hasarlı bina kayıtlara geçmiştir. Meydana gelen afet ve acil durum türlerinin dağılımı ise; 42 adet fırtına / tayfun, 16 adet yangın, 12 adet heyelan, 4 adet deprem, 17 adet aşırı kış koşulları, 13 adet sel, 3 adet karayolu / araç kazaları, 1 adet infilak / patlama, 5 adet kentsel yangın ve 32 adet diğer olaylar olarak kaydedilmiş olup, karayolu / araç kazaları kaynaklı 13 ölüm gerçekleşmiş ve mevcut ölümlerin yarıya yakını oluşturmuştur.

Tekirdağ ilinde 1990-2022 yılları arasında, 156 adet afet ve acil durum kaydedilirken bu olaylar sonucunda 30 ölüm, 76 yaralanma, 140 hasarlı bina ve 15 yıkılan bina kayıtlara geçmiştir. Meydana gelen afet ve acil durum türlerinin dağılımı ise; 47 adet fırtına / tayfun, 16 adet yangın, 15 adet heyelan, 15 adet deprem, 6 adet aşırı kış koşulları, 8 adet sel, 12 adet karayolu / araç kazaları, 2 adet infilak / patlama, 11 adet kentsel yangın ve 24 adet diğer olaylar olarak kaydedilmiş olup, karayolu / araç kazaları kaynaklı 11 ölüm gerçekleşmiş ve mevcut ölümlerin üçte birini oluşturmuştur.

Kırklareli ilinde 1990-2022 yılları arasında, 119 adet afet ve acil durum kaydedilirken bu olaylar sonucunda 7 ölüm, 27 yaralanma kayıtlara geçmiştir. Meydana gelene afet ve acil durum türlerinin dağılımı ise; 33 adet fırtına / tayfun, 6 adet yangın, 22 adet heyelan, 4 adet deprem, 1 adet aşırı kış koşulları, 13 adet sel, 8 adet karayolu / araç kazaları, 3 adet infilak / patlama ve 29 adet diğer olaylar olarak kaydedilmiş olup, karayolu / araç kazaları kaynaklı 3 ölüm gerçekleşmiştir.

5. TARTIŞMA

Trakya Bölgesinde bulunan üç, dört ve beş yıldızlı otellerin kategorisinin ve büyüklüğünün afet direnç düzeyine etkisinin verilen yanıtlar ile olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Elde edilen verilere göre örgütsel ve doğal faktörler göz önüne alındığında Trakya Bölgesinde faaliyet gösteren 3 ve 4 yıldızlı otellerin afet direnci 5 yıldızlı otellere göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmüş aynı zamanda büyük ölçekli otellerin orta ölçekli otellere göre afetlere karşı ekonomik ve örgütsel açıdan daha dirençli olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre 5 yıldızlı otellerden ankete dönüş sayısının az olması (üç adet) sebebiyle 5 yıldızlı otellerin durumu hakkında net bir yargıda bulunulmasını engellemiş olabilir. Ivkov vd.'nin, (2019) yaptığı araştırmada otel kategorisi ve otel büyüklüğüne göre afet direnç düzeyi önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir. Araştırmada beş yıldızlı otel yöneticileri ile büyük ve orta ölçekli otellerde çalışanlar arasında beşeri ve fiziki faktörlerde anlamlı istatistiksel farklar bildirmişlerdir. Ivkov vd.'nin, (2019) araştırmasının Avrupa'daki otelleri kapsadığı ve Avrupa'da otel işletmelerinin, otel çalışanlarının gelişimleri ile otelin fiziksel kapasitesinin gelişimine önem verdiği, Trakya Bölgesindeki otel işletmelerinde ise ekonomik yapı ile organizasyon yapısının güçlü olmasına ağırlık verdikleri düşünüldüğünde aradaki farklılığın bu nedenle ortaya çıkmış olabileceği düşünülebilir.

Yöneticilik öncesi ve sonrasında afet tecrübesi olanlar ile olmayanlar arasında afet direnç düzeyine etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Otel yöneticiliğinde deneyim süresi 3-5 yıl olan yöneticilerin, 6-10 yıl ve 16-20 yıl arasında tecrübeye sahip olanlara karşı otellerinin ekonomik faktörler açısından afetlere karşı daha dirençli olduğu görülmüş ancak ortaya çıkan bu farkın kaynağı bulunamamıştır. Demir vd., (2020)'de Covid-19 pandemisinde turizm işletmelerinde görev alanların kriz yönetimi konusunda yeterli deneyime sahip olmayan ve uygulanabilir bir planı bulunmadıklarını söylemişlerdir (Demir vd., 2020). Ivkov vd.'nin, (2019) yaptığı araştırma sonuçlarına göre daha önce doğal afet tecrübesi olan veya otelcilik sektöründe daha uzun süre staj yapmış yöneticiler tarafından işletilen oteller diğerlerine oranla daha yüksek düzeyde dirençliliğe sahiptirler. Bu tür yöneticiler, otelin dayanıklılığına yatırım yapmanın önemini farkındadır ve bu nedenle gerekli prosedürlere yatırım yapar ve finansal kaynakları bu amaçlara tahsis ederler sonucuna varılmıştır.

Çalışmaya katılan yöneticiler Covid-19 Pandemisinin turizm sektörüne etkisinin yüksek gelir kaybı ve istihdam kaybına neden olduğunu bildirmişlerdir. Yaşanan kısıtlamalar ve sağlık endişeleri nedeniyle turizme katılma isteğinin azaldığı ya da tamamen ortadan kalkmak zorunda kaldığı bir dönemden geçildiği bilinmektedir. Otel yöneticilerine göre Covid-19 Pandemisinin turizm sektöründe çok büyük olumsuzluklara yol açacağı, yüksek gelir kaybına neden olacağı, mevcut rezervasyonların iptal edilmesine sebep olacağı, yatırımlarda azalmaların yaşanabileceği ve gelişen yeni hijyen koşullarının işletmelere maddi yükler getireceği düşünülmektedir. Karadeniz vd.'de, (2020) çalışmalarında benzer bulgular elde etmişler ve otelcilik sektörünün salgına hazırlıksız yakalandığını ve salgının sektöre özellikle ekonomik bağlamda kalıcı olumsuz etkiler bırakacağını raporlamışlardır. Bir başka araştırmada Özalpın Türker ve Ertürk (2020)'de katılımcıların büyük bir kısmının turizm sektörünün yaşanan pandemi sürecinden olumsuz bir şekilde etkileneceğini düşündüklerini belirtmişlerdir.

Otellerin Covid-19 Pandemisine karşı direnç düzeyi ölçülürken, eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan yöneticilerin ilkökul mezunlarına göre Covid-19 sürecini daha iyi yönettikleri ve alınması gereken tedbirlere daha hızlı uyum sağlayabildikleri görüldüğünden alanlarında eğitilmiş yöneticilerin otel işletmelerinde tercih edilmesinin önemi ortaya çıkmıştır.

Çalışmada personel sayısı bakımından otellerin Covid-19 Pandemisine karşı afet direnci düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ö. Türker ve Ertürk (2020) yaptıkları çalışmada işletmelerin, turizm sezonunun hedeflenen düzeyin altında seyretmesi

sebebiyle maliyetleri kısmak için kapasite düşürme ve daha az sayıda personel çalıştırılmaya yöneldiklerini tespit etmişlerdir. Doğru ve Koçak (2021),’in çalışmasına katılan işletme sahiplerinin büyük çoğunluğunda Covid-19 salgınının işletmelere etkisinin daha çok ekonomik yönde olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Bu bulgular, çalışmada yer alan 50. soruya verilen yanıtlar ile benzerdir.

Turizm sektöründe bulunan işletmelerin küçük, orta ve büyük ölçekli olarak boyutlandırıldığı bilinmektedir. Covid-19 Pandemisi dünya çapında etki göstermiş olsa da en çok küçük çapta işletmeleri etkilemiştir. Mali açıdan yeterli finans kaynaklarına sahip olmayan küçük konaklama işletmelerinin ortaya çıkardığı ürünü stoklayamadıkları ve bir sonraki yıla aktaramadıkları için ayakta kalmalarının çok zor olduğu (Alaeddinoğlu ve Rol, 2020) yapılan çalışmalar ile ortaya konulmuştur. Bu sebeple özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin afet direnç düzeyini ve gerekli prosedürleri izleyerek gerekli tedbirleri almaları gerekmektedir.

Çalışma alanı olarak belirlenen alanda, bulgular bölümünün sonunda yer alan TABB verilerine göre son yıllarda burada yıkıcı bir afet yaşanmadığı gözlemlenmektedir. Araştırmaya katılan otel yöneticileri bu verilerle doğru orantılı olarak doğal belirleyicilere (M= 3,75; SD= ,551) anketin en düşük puanını vermiştir. Katılımcıların %67,2’si (41 kişi) yaşamlarında daha önce hiç afete ile ilgili bir tecrübesi olmadığını beyan etmiş ve sonuç olarak otel binasının bulunduğu yerin bir afete maruz kalmayacağını düşünmelerine sebep olmuştur (M=2,61). Ancak unutulmamalıdır ki Marmara Denizi’nde olması beklinilen İstanbul Depremi olarakta adlandırılan sismik hareket her an gerçekleşebilir. Bunun yanı sıra 1912 yılında Şarköy’de ve 1953 yılında Çanakkale/Yenice’de meydana gelen depremler bölgede oldukça yıkıcı depremler üretebilen fay hatların varlığını kanıtlamaktadır. Çalışma alanı belirlememe gerekçemiz olan bölgenin afet meydana gelme sıklığı ile can ve mal kaybının kısmen az olduğu TABB verileri ile doğru orantılı olmasına rağmen geçmişte deprem nedeniyle oldukça fazla can ve mal kaybı yaşandığını göz ardı etmek yanlış olacaktır. Otelin bulunduğu yerin bir afete maruz kalmayacağını düşünen otel yöneticilerinin olası afetlere karşı gerekli tedbirleri alamayacağı sonucuna ulaşılabilir. Nitekim Vatan ve Vatan (2023) Kahramanmaraş depremleri sonrası yaptıkları çalışmada otel işletmelerinin acil eylem planlarının olmadığı ve bunun stratejik bir hata olduğunu vurgulamışlardır. Türkiye’nin her an doğal ve beşeri afetlere karşı sürekli maruz kaldığı gerçeği ortadadır. İşletmeler bu gibi durumlara karşı kendilerini hazırlamalı ve faaliyetlerine devam edebilecek tedbirleri alabilmelidirler.

Mali kaybın en aza indirilmesine yardımcı olduğundan afetlere karşı sigortalılık durumu oldukça önemli bir konudur. Çalışma alanında bulunan oteller çoklu tehlikelere karşı sigortalı olduğu ve (M=4,65) otellerin bina yönetmeliklerine uygun şekilde yapıldığını bildirmiştir. Ekonomik belirleyicilerin bir göstergesi olarak otellerin sigortalılık durumu, afetlere karşı dirençliliğin artmasını sağlamaktadır. Turistlerin doğal afetlere karşı seyahat sigortası talep edebildiği, turistik eylemin sigorta kapsamı dışında olduğunda seyahatlarını iptal edebilecekleri veya başka bir turizm destinasyonuna yönelebilecekleri düşünülmektedir (Ünüsün vd., 2023). Trakya bölgesindeki otellerin bu konuda hassas oldukları ve gerekli önlemleri aldıkları verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır.

Acar (2020) araştırmasında ülke ekonomilerine Covid-19’un etkilerinin uzun süre hissedilecek türden zararlar açabileceğini ve turizm sektörünün ortaya çıkan bu zararlardan oldukça fazla etkilenebileceğini bildirmiştir. Atay (2020)’de turizm sektörü açısından değerlendirildiğinde 2020 yılını kayıp yıl olarak değerlendirmiş ve otel işletmelerinin kısa sürede toparlanamayacağı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmanın 50. sorusunu yanıtlayan otel yöneticilerin cevapları incelendiğinde benzer düşüncelere sahip oldukları ve kısıtlamalar ve insanların endişelerinden kaynaklı seyahat edememelerinin sektörü olumsuz etkilediği ve ekonomik kayıplara sebep olduğu vurgulanmıştır. Sonuç olarak turizm, kısa vadeli etkilerinin yanında büyük bir ekonomik kriz durumuna girdiği söylenebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Otel işletmeleri tehlikelere karşı yüksek seviyede etkilenebilecek potansiyele sahip olduğu için afet yönetimine gereken öneminin verilmesi gerekmektedir. Afet risk azaltma çalışmalarını tamamlayabilen işletmelerde hem çalışanlar hem de misafirler kendilerini güvende hissedeceklerdir. Bu durumda konaklama işletmesinin tercih edilmesini yukarılara çıkararak hedeflenen karlılığın sağlanmasına neden olacaktır. Alınan tedbirler ek olarak olası afetler sonrası işletmenin varlıklarının korunmasına, olası yüksek mali kayıpların önüne geçilebilecektir.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan edilen Covid-19 salgını neticesinde en çok etkilenen sektörlerden biriside turizm olmuştur. Dünya genelinde seyahat yasaklarının kalkması, mesafe ve hijyen kurallarına gereken önemin verilmesinin yanı sıra aşı denemelerinin başarıya ulaşması sonucunda normalleşme süreci başlamıştır. Yeni normaller olarak adlandırılan tedbirler sonucunda esnetilen kısıtlamalar ile konaklama sektörü bir miktar rahatlamış ve pandemi başındaki durağan süreçten belli oranda çıkılması sağlanmıştır. Normalleşme süreci ile birlikte insanlar turistik eylemlere gerekli önlemleri alarak katılmaya başlamıştır. Yaşanan krizler sonrası çıkan yeni fırsatları görerek yeni turizm konseptleri üretebilen işletmelerin gelirlerini arttırabilecekleri döneme girilmiştir. Buna en iyi örnek pandemi öncesindeki eski tip otel ve benzeri konaklama işletmeleri yerine daha az hareketliliğin olduğu, sosyal mesafenin uygulanabildiği ya da tamamen insanlardan uzak olunabilecek işletmelerin tercih edilmeye başlandığı görülmüştür (Yenişehirlioğlu ve Salha, 2019).

Büyük otellerin ve yüksek kategoriye sahip olan otellerin afetlere karşı daha dirençli olduğu yapılan araştırmalar ile kanıtlanmıştır (Ivkov vd., 2019). Bu nedenle, küçük ve alt kategorideki otel yöneticileri, afet risklerini anlamak ve bu riskleri yönetebilmek için uzun vadeli stratejiler geliştirmeli ve afet yönetimi ile ilgili giderleri mutlaka işletme bütçesine dahil etmelidirler. Ayrıca, afet risk yönetim modellerinin geliştirilmesi ve otellerin uyum derecesini ve dolayısıyla afet direncini arttıracak uluslararası kabul görmüş standartların oluşturulması gerekmektedir. Böylece belirlenen standartları uygulayan otellerin afet direnç düzeyi yönetici profiline çok fazla bağlı olmayacaktır.

Araştırma sınırlı sayıda katılımcının yanıtlarına sahiptir. Bununla birlikte Trakya Bölgesinde faaliyet gösteren üç, dört ve beş yıldızlı otellerin yöneticilerinin ifadelerinden yararlanılarak analiz edilmiştir. Farklı bölgelerde oteller ile görüşülerek ve farklı gruplar dahil edilerek çalışma alanı genişletilebilir. Araştırma Türkiye'nin belli bir alanına aittir. Tüm ülkede turizm sektörünün afet direnci ve Covid-19 hakkındaki direnç düzeylerini belirleyebilmek için daha geniş kapsamlı örneklerde çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır. Otel işletmelerinin afetlere karşı direnç düzeyini ve Covid-19 Pandemisine karşı direnç düzeyini ölçmeyi hedefleyen çalışma Türkiye'de faaliyet gösteren diğer turizm işletme türleri içinde çalışmalara zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir. Araştırma farklı gruplar dahil edilerek yapılabilir. Afet direnç ölçeğini geliştiren Brown ve arkadaşlarının yaptığı gibi hem yöneticiler hem de otel personeli kapsayacak şekilde çalışma genişletilebilir. İşletmede konaklayan misafirlerinde katılacağı bir çalışma geliştirilerek müşterilerin bakış açısıyla otelin afet direnç düzeyi ölçülmeye çalışılabilir.

Sonuçlar genel olarak ele alındığında, konaklama sektörünün pandemi durumuna karşı hazırlıksız olduğu, Covid-19 Pandemisinin sektörde ağırlıklı olarak ekonomik sorunlara yol açtığı ve etkilerinin kısa sürede ortadan kalkmayacağı söylenebilir. Afetlerin turizm sektörüne verdiği yıkıcı etkilerden korunabilmek için işletmeler planlarını uzun vadeli hazırlamalı ve gelişmeleri yakından takip ederek hızlı kararlar alabilmeleri gerekmiştir. Yaşanan küresel kısıtlamalar ile birçok Avrupa ülkesinin Türkiye'yi güvenli ülke statüsünde görmemesi sonucu yabancı turist sayısında düşük rakamlarla karşı karşıya kalan konaklama sektörünü iç turizme yönelik hamleler yaparak yeni pazarlama stratejileri geliştirmeye itmiştir. Otel işletmelerinin afetlere ve Covid-19

pandemisine karşı direnç düzeyi ölçülen bu çalışmanın, dirençlilik anlayışımızı ve işletmeleri afetlerin etkilerinden koruma yöntemlerini gösterdiğini ve Türkiye’de faaliyet gösteren diğer turizm işletme türlerine yönelik yapılabilecek çalışmalar için de bir zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

**Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Afet Eğitimi ve Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans tezi olarak 23.12.2021 tarihinde savunulmuştur.*

KAYNAKLAR

Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(1), 7-21.

Akkaşoğlu, S. (2022). Salgın Hastalık Kaynaklı Krizlerin Turizm Endüstrisine Etkileri; COVID-19 Özelinde Bir Araştırma. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 23(COVID-19 Özel Sayısı), 121-134. <https://doi.org/10.31671/Doujournal.945052>

Alaeddinoğlu, F. ve Rol, S. (2020). Covid-19 Pandemisi ve Turizm Üzerindeki Etkileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı 233-258. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyusbed/issue/56115/772014>

AlBattat, A. R. ve Mat Som, A. P. (2013). Emergency Preparedness for Disasters and Crises in the Hotel Industry. Sage Journals Research Article. doi:<https://doi.org/10.1177/2158244013505604>.

Aragom-Correa, J., Martin-Tapia, İ., ve Torre-Ruiz, J. (2015). Sustainability Issues and Hospitality and Tourism Firms' Strategies: Analytical Review and Future Directions. Int. J. Contemp. Hosp. Manag., 27 (2015), pp. 498-522. doi:<https://doi.org/10.1108/IJCHM-11-2014-0564>.

Atay, L. (2020). Covid-29 Salgını ve Turizme Etkileri, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 17(1).

Brown, N. A., Rovins, J. E., Feldmann-Jensen, S., Orchiston, C., ve Johnston, D. (2017). Exploring Disaster Resilience within The Hotel Sector: A Systematic Review of Literature. International Journal of Disaster Risk Reduction, Volume 22, June 2017, Pages 362-370. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2017.02.005>.

Brown, N., Rovins, J., Feldmann-Jensen, S., Orchiston, C., ve Johnston, D. (2019). Measuring Disaster Resilience within The Hotel Sector: An Exploratory Survey of Wellington and Hawke's Bay, New Zealand Hotel Staff and Managers. International Journal of Disaster Risk Reduction, 108-121.

Cimellaro, G. P., Reinhorn, A., ve Bruneau, M. (2010). "Framework for Analytical Quantification of Disaster Resilience.", Engineering Structures, Volume 32, Issue 11, November 2010, Pages 3639-3649. doi:<https://doi.org/10.1016/j.engstruct.2010.08.008>.

Cutter, S., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E., ve Webb, J. (2008). "A Place-Based Model for Understanding Community Resilience to Natural Disasters.", Global Environmental Change, Volume 18, Issue 4, October 2008, Pages 598-606. doi:<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2008.07.013>.

Cutter, S., Ash, K., ve Emrich, C. (2014). "The Geographies of Community Disaster Resilience.", Global Environmental Change, Volume 29, November 2014, Pages 65-77. doi:<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.08.005>.

Demir, M., Günaydın, Y., Demir, Ş.Ş. (2020). Coronavirüs (Covid-19)'ün Türkiye'de Turizm Üzerindeki Öncüllerinin, Etkilerinin Ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi. International Journal of Social Sciences and Education Research, 6(1), 80-107.

Demirtaş, N. (2010). Otel İşletmeciliği (2 Cilt). Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi Yayın No:67: Ankara.

Doğantan, E. (2017) Turizmde Kırılganlık ile Rezilyans Kapasitesi İlişkisi: Farklı Turizm İşletmelerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz. Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir Anadolu Üniversitesi

Doğru, E., Koçak, E., (2021), Covid-19 salgınının konaklama işletmelerine etkisi (Fethiye örneği). Doğu Coğrafya Dergisi 26(45), 107-124

Durak, Ş. (2014) Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Turizm Planlaması: Diyarbakır Tarihi Sur İçi Bölgesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Dicle Üniversitesi

Emekli, G. (2001). Doğal Felaketler ve Turizm: İzmir Örneği. 2. Ulusal Turizm Sempozyumu Bildiri Kitabı. Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü, İzmir.

Gerdan, S., Buluş Kırıkkaya, E., ve Özdemir, A. (2018). "Kocaeli Mahalle Halkı Afetlere Hazırlık Eğitimi Projesi." *Academic Platform, Natural Hazards and Disaster Management* 04-06 MAY 2018. <http://www.ishad.info/PastConferences/ISHAD2018/ISHAD2018/papers/A1.9-ISHAD2018ID97.pdf?>

Göktaş, L. S. (2023). Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Turizm Sektörüne Etkisi ve Deprem Sonrası Atılması Gereken Adımlar Hakkında Öneriler. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6 (2), 624-635

Gutnu, M. M., Özaltaş Serçek, G. (2022). Covid-19 Pandemi Sürecinin Otel İşletmelerine Etkisi: Şanlıurfa Örneği, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14 (4), 3259-3269.

Gülertekin Genç, S., Genç, V., ve Gümüş, M. (2016). "Otel İşletmelerinde Duygusal Zekanın İş Stresi ve İş Yaşam Dengesi Üzerindeki Etkisi.", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt 6 Sayı 2/1 (2016). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/313284>

Güneş, G. ve Dülger, A. S. (2017). Turizm Kavramı, Turizmin Tarihçesi, Ülke Ekonomilerine Katkısı ve Turizm İstatistikleri. *Sağlık Turizmi*, 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss. 17-42.

Ivkov, M., Blesic, I., Janicevic, S., Kovacic, S., Milijkovic, D., Lukic, T., ve Sakulski, D. (2013). Natural Disasters vs Hotel Industry Resilience: An Exploratory Study among Hotel Managers from Europe. *De Gruyter Open Geosciences Volume 11: Issue 1*. doi:<https://doi.org/10.1515/geo-2019-0030>.

Kaleözü, S., Deniz, S., Ehmedli, G., İnce, F.F. (2022). Covid19 Pandemisinin Konaklama İşletmelerinde Yarattığı Operasyonel ve Yönetimsel Etkileri Çalışma Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 6(2), 32-45.

Karadeniz, E., Beyaz, F. S., Ünlübulduk, S. N. ve Kayhan, E. (2020). Covid-19 Salgınının Turizm Sektörüne Etkilerinin ve Uygulanan Stratejilerin Değerlendirilmesi: Otel Yöneticileri Üzerinde Bir Araştırma, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4): 3116-3136. doi: 10.26677/TR1010.2020.554

Kozak, N., Akoğlan Kozak, M., ve Kozak, M. (2008). Genel Turizm İlkeleri - Kavramlar. Ankara: Detay Yayıncılık. (Cilt Gözden Geçirilmiş 15. Baskı s.115)

Mao, X., Wang, Z., Hu, X., ve Loke, A. Y. (2020). "A Scoping Review Of Resilience Scales Of Adults To Develop A Prototype Disaster Resilience Tool For Healthcare Rescuers.", *International Journal of Disaster Risk Reduction*, Volume 49, October 2020, 101678. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101678>.

Orencio, P., ve Fujii, M. (2013). "A Localized Disaster-Resilience Index to Assess Coastal Communities Based on an Analytic Hierarchy Process (AHP).", *International Journal of Disaster Risk Reduction*, Volume 3, March 2013, Pages 62-75. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2012.11.006>.

Özaltın Türker, G., ve Ertürk, N. (2020). Covid-19'un Konaklama İşletmelerine Etkileri: Yöneticiler Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Aralık, s.89-101, 2020.

Otel İşletmelerinin Yeni Nesil Afet Olarak Covid-19 Pandemisine ve Genel Afetlere Karşı Direnç Düzeyi: Trakya Bölgesi Otel Yöneticileri Üzerine Uygulama

Özmen, B. ve Özden, T. (2013). Türkiye'nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 0 (49), 0-. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijsiyasal/issue/631/6426>

Perez, A., ve Del Bosque, I. (2014). Sustainable Development and Stakeholders: A Renew Proposal for the Implementation and Measurement of Sustainability in Hospitality Companies. Knowledge and Process Management, Volume 21, Issue 3 pp. 198-205. doi:<https://doi.org/10.1002/kpm.1452>.

Sönmez, S. F. (2017). Turizm, Terörizm ve Siyasi İstikrarsızlık. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 28(1), 110-137. <https://doi.org/10.17123/atad.316092>

Tükenmez, Ö. ve Kutlu, Y. A. (2018). Doğal Afet Direncini Ölçmeye Yönelik Bir Anket Çalışmasının İlk Sonuçları. Journal of Awareness , Cilt: 3, Sayı: Özel Sayı , 817-822 . DOI: 10.26809/joa.2018548691

UNWTO (2015). Tourism Hihlights 2015 Edition. UNTWO. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>.

UNWTO (2017). 2017 Annual Report. UNWTO. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419807>.

URL 1: Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Genel Bilgiler. Çanakkale. <https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70466/genel-bilgiler.html>. (Son Erişim: 21 Ocak 2021)

URL 2: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm İstatistikleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>. (Son Erişim: 22.04.2023)

URL 3: Özatay, F., ve Sak, G. (2020). COVID-19'un Ekonomik Sonuçlarını Yönetebilmek için Ne Yapılabilir? Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2020/notlar/covid19un_ekonomik_sonucularini_yonetebilmek_icin_ne_yapilabilir.pdf. (Son Erişim: 24.11.2021)

URL 4: Resmi Gazete (2005). Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20058948.pdf>. (Son Erişim: 01.01.2021)

URL 5: TABB (2020). Türkiye Afet Bilgi Bankası. <https://www.afad.gov.tr/tabb-turkiye-afet-bilgi-bankasi>. (Son Erişim: 20.11.2021)

URL 6: TABB (2020). Türkiye Afet Bilgi Bankası. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Raporlar.aspx>. (Son Erişim: 20.11.2021)

URL 7: TGA (2020). <https://tga.gov.tr/>. Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı. (Son Erişim: 30.11.2021)

URL 8: UNISDR (2012). Making Cities Resilient Report 2012. Geneva: United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR). https://www.preventionweb.net/files/28240_rcreport.pdf. (Son Erişim: 26.12.2020)

Usta, E. ve Bayram, M. (202). Koronavirüs Salgınının Otel İşletmelerine Etkisi: Çevrimiçi Haberlerin Analizi. Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel, 2022, 5(4), 1530-1548. DOI: 10.33083/joghat.2022.218

Ünüsan, Ç. Sezgin, M. ve Köseoğlu, A. (2023). Deprem ve Turizm. Eğitim Yayınevi, (E-ISBN: 978-625-6489-91-2 1. Baskı, Temmuz 2023, s.140)

Varol, N. ve Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. Resilience, 1 (1), 1-9. DOI: 10.32569/resilience.344784

Vatan, B. İ. ve Vatan, R. O. (2023). Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Otel İşletmelerine Potansiyel Etkilerinin Otel Yöneticileri Perspektifinden Değerlendirilmesi: Manavgat İlçesi Örneği. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 2023, 11 (3), 2031-2048

Yalçın, A. (2022). İklim Değişikliğinin Turizm Üzerine Etkileri. Selçuk Turizm ve Bilişim Araştırmaları Dergisi,1(1):32-37.

Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan, S. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık: Ankara.

Yenişehirlioğlu, E. ve Salha, H. (2020). Covid 19 Pandemisinin Türkiye İç Turizmine Yansımaları: Değişen Talep Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar (Covid19-ÖzelEk), 355-368. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iticusbe/issue/55168/753888>